

Tjänsteutlåtande

Utfärdat 2022-04-04

Diarienummer 0025/22

Handläggare

Telefon: 072-855 43 77

E-post: stefan.lydén@stadshuset.goteborg.se

Svar på remiss (SOU 2021:96, Säkerhet och tillgänglighet vid val)

Förslag till beslut

1. Valnämnden beslutar att valkansliets förslag till yttrande lämnas som svar till Justitiedepartementet avseende remissen ”Säkerhet och tillgänglighet vid val (SOU 2021:96).
2. Paragrafen justeras omedelbart.

Sammanfattning

Göteborgs Stad har fått möjlighet att yttra sig över slutbetänkandet från 2020 års valutredning, ”Säkerhet och tillgänglighet vid val (SOU 2021:96)”. Betänkandet föreslår en rad justeringar i vallagen med särskilt fokus på säkerhet och tillgänglighet vid genomförande av val. Det handlar bland annat om samordningsansvar för säkerhetsfrågor inom valadministrationen, en rutin för samordning och rapportering av incidenter i samband med val, överklagande av val, valobservatörers status, väljargrupper med svårigheter att utnyttja sin rösträtt, väljare med synnedsättning, utlandssvenskar, digitala röstkort, val vid allvarliga fredstida kriser samt rekrytering och utbildning av röstmottagare.

Stadsledningskontoret har bett valnämnden att svara för Göteborgs Stads räkning. Valnämndens kansli har under utarbetandet av remissvaret samverkat med förvaltningen för demokrati- och medborgarservice, för att inhämta kunskap inför besvarandet av detsamma.

Nämnden ska yttra sig senast 25 april 2022.

Bedömning ur ekonomisk dimension

Några av förslagen innebär en skärpning av vallagens krav. Det gäller skyldigheten att rapportera incidenter, skyldighet att lämna uppgifter om lokalers tillgänglighet och om när och hur röstmottagning ska ske i kommunen, utökandet av väljargrupper som kan begära ambulerande röstmottagare och i viss utsträckning även skyldigheten att ta emot valobservatörer samt att göra tillägg i röstlängden av utlandssvenskar. Många av förslagen bedöms påverka valkansliets budget, såväl på kort som lång sikt. Exempelvis:

- incidentrapportering behöver kunna hanteras praktiskt och detta kan bli en resursfråga.
- ett förväntat ökande antal valobservatörer ska hanteras i en tid när valkansliets arbete är som allra mest hektiskt.
- betydande inköp av material behöver göras såsom belysningsförstärkning på alla röstmottagningsställen. Vad gäller betänkandets redovisade kostnader saknas kostnader för att hantera materialet de efterkommande valen.

- Ansvar att samordna säkerhetsfrågor innebär att den centrala myndigheten ges en permanent ökning med 6 500 000 kronor för strategiskt, förberedande, omvärldsbevakande, utbildande och utvecklande arbete. Motsvarande förstärkningar saknas för den kommunala nivån.

En rad kostnadsberäkningar som genomförts i utredningen bedöms generellt inte täcka de ökade kostnaderna som förslagen föranleder i sin helhet.

Bedömning ur ekologisk dimension

Utredningen lämnar en rad förslag som handlar om den ekologiska dimensionen. Exempel på detta är bland annat förslagen om att valmyndigheten ska kunna skicka ut digitala röstkort.

Bedömning ur social dimension

Alla väljare ska ges så jämbördiga förutsättningar som möjligt att utnyttja sin rösträtt.

Utredningen konstaterar att det är viktigt för legitimiteten i Sveriges demokratiska system att rösträtten fullt ut är tillgänglig för alla väljargrupper. I syfte att skapa jämbördiga förutsättningar för väljarna lämnar utredningen att det behöver finnas verktyg för att tillgängligheten ska kunna fungera i praktiken.

Bilagor

1. Sammanfattning ”SOU 2021:96, Säkerhet och tillgänglighet vid val”
2. Följebrev Remiss från Justitiedepartementet - Säkerhet och tillgänglighet vid val (SOU 2021:96), STK-2022-128
3. Remiss

Ärendet

Regeringen beslutade den 26 mars 2020 att tillsätta en parlamentariskt sammansatt kommitté med uppdrag att göra en översyn av och överväga förändringar i delar av valsystemet.

Justitiedepartementet har remitterat slutbetänkandet från kommittén ”Säkerhet och tillgänglighet vid val (SOU 2021:96)” till Göteborgs Stad. Stadsledningskontoret har bett valnämnden om att svara för Göteborgs Stads räkning. Valnämndens kansli har under utarbetandet av föreliggande remissvar samverkat med förvaltningen för demokrati- och medborgarservice, för att inhämta kunskap inför besvarandet av detsamma.

Nämnden ska yttra sig senast 25 april 2022.

Beskrivning av ärendet

Regeringen tillsatte den 26 mars 2020 en kommitté med uppdrag att göra en översyn av och överväga förändringar i valsystemet. Utredningen har tidigare redovisat ställningstaganden om frågor som handlar om otillbörlig påverkan vid röstningen, gruppröstning och reformen med avskärmning av valsedelställ (dessa frågor behandlades i delbetänkandet SOU 2021:7 ”Förstärkt skydd för väljarna vid röstmottagningen”).

I slutbetänkandet SOU 2021:96 ”Säkerhet och tillgänglighet vid val” redovisar kommittén förslag på hur man kan stärka valsystemets motståndskraft och hur det är möjligt att öka tillgängligheten för vissa väljargrupper. De förslag som utredningen lämnar handlar om:

- Valmyndigheten ges ett samordningsansvar för säkerhetsfrågor
- En rutin för samordning och rapportering av incidenter i samband med val införs.
- Bedömning av talerätten - Överklagande av val
- Valobservatörers status
- Väljargrupper med svårigheter att utnyttja sin rösträtt
- Väljare med synnedsättning
- Utlandssvenskar
- Digitala röstkort
- Val vid allvarliga fredstida kriser
- Rekrytering och utbildning av röstmottagare

Utredningens förslag ska kunna tillämpas vid valet till Europaparlamentet 2024.

Läsanvisning

Remissvaret följer slutbetänkandets ordning. Till detta tjänsteutlåtande finns en kortfattad sammanfattning av slutbetänkandets förslag. Se bilaga 1.

Ett samordningsansvar för säkerhetsfrågor i valadministrationen (3.9.3)

”Den centrala valmyndigheten ska ha ett övergripande och sammanhållande ansvar för säkerhetsfrågorna inom valadministrationen, både när det gäller den fysiska säkerheten och valsystemets infrastruktur och informationshantering.”

Förslaget tillstyrks. Det är positivt att någon ges ett övergripande ansvar för säkerhetsfrågor samt att en myndighet ges utpekat ansvar för samordningen av säkerhetsfrågorna.

Rapporten föreslår att myndigheten inte ska ges förskrivningsrätt utan endast kunna ge råd och rekommendationer. På kommunal nivå upplevs/uppfattas dock dessa råd och rekommendationer i många fall som föreskrifter.

Utredningen föreslår att utbildningsansvaret vad gäller säkerhetsfrågor bör ligga på länsstyrelsen. Göteborgs Stad menar att detta ansvar mest naturligt bör hanteras av den centrala valmyndigheten som kommer att vara den instans som bedöms ha bäst förutsättningar att se helheter utifrån sitt nya uppdrag.

Rutin för samordning och rapportering av incidenter i samband med val (4.9.1-4)

”En rutin för en samlad incidentrapportering inom valadministrationen ska inrättas.

Den centrala valmyndigheten (Valmyndigheten) ska ha ansvaret för en rutin för samordning och rapportering av incidenter i samband med val.

De kommunala valnämnderna, länsstyrelserna och de utlandsmyndigheter som anordnar förtidsröstning ska till Valmyndigheten skyndsamt rapportera incidenter som påverkar, eller kan riskera att påverka, genomförande av val

Rutinen för rapportering ska även vara öppen för allmänhetens klagomål, synpunkter och förbättringsförslag under röstmottagningen och rösträkningen. Något krav på att rapportören ska uppge sin identitet för att kunna använda sig av rutinen ställs inte upp.”

Incidenter kan förekomma i alla led i valprocessen. Göteborgs Stad är positiv till att en rutin tas fram, men menar att en avvägning behöver göras vad gäller behovet att allmänheten ska kunna lämna synpunkter och att valnämnderna skyndsamt ska ha förutsättningar att hantera och analysera innehållet. Det behöver finnas ett smidigt sätt att rapportera in incidenter. Klagomål, synpunkter och förbättringsförslag behöver löpande hanteras av berörd valmyndighet. Det finns ett behov av att klargöra vilken typ av incidenter som ska hanteras och vilka som är att anse som ”av mindre art”.

Den lokala nivån bör inte åläggas ett uttryckligt krav på tung incidentrapportering i en tid när valperiodens ordinarie arbete är som allra störst. En inkommen anmälan behöver kunna användas och kontrolleras och därför behöver uppgifter om anmälaren finnas. En anonym tjänst som föreslås i utredningen medför risker för att förtroendet för valprocessen undergrävs. Det behöver vara möjligt att komma i kontakt med anmälaren. Om dessa uppgifter saknas minskar lokala valnämnders möjlighet att arbeta upp förtroendet igen (exempel på uppgifter som behöver finnas är lokal, plats och person). Alla incidenter behöver hanteras praktiskt och detta kan komma att bli en resursfråga.

Göteborgs Stad menar att det finns skäl att ompröva förslaget. Erfarenhetsmässigt kan det konstateras att en mängd inkomna upplevda brister handlar om att väljarna inte alltid känner till reglerna för hur ett val går till. Förslaget om incidentrapportering skulle då kunna få motsatt effekt - nämligen att minska förtroendet för valet.

Bedömning av talerätten - Överklagande av val (5.6.2)

”Ett överklagande av beslut om att fastställa utgången av ett val ska innehålla uppgifter om klagandens personnummer och den information som behövs för att Valprövningsnämnden ska kunna komma i kontakt med klaganden”

Kommitténs överväganden bedöms vara rimliga. Krav på identifiering ska kunna ställas vid ett överklagande av val. Göteborgs Stad tillstyrker kommitténs förslag. Det är positivt att Valmyndigheten tar fram mallar som kan användas vid överklagande.

Göteborgs Stad efterfrågar emellertid en tydligare hållning kring den administrativa rutinen för hur överklaganden ska behandlas.

Valobservatörers status (6.6.1-3)

” En uttrycklig reglering och ackreditering för valobservatörer ska införas i vallagen ”

Göteborgs Stad tillstyrker förslaget, men bedömer att förslaget i sig självt kan komma att innebära ökade kostnader till följd av ett förväntat ökande antal valobservatörer i en tid när valkansliets arbete är som allra mest hektiskt. Det behöver göras tydligt vilka krav och förväntningar det nya förslaget innebär för landets kommuner.

Väljargrupper med svårigheter att utnyttja sin rösträtt (7.7.1)

”I förtydligande syfte införs i vallagen en bestämmelse om att röstningen ska vara tillgänglig för alla väljare och att tillgängligheten omfattar lokaler för röstmottagningen, röstningsförfarandet och information till väljarna ”

Göteborgs Stad avstyrker utredningens förslag.

Utredningen föreslår att reglerna i vallagen som handlar om tillgänglighet ska förtydligas. Göteborgs Stad arbetar aktivt med tillgänglighetsfrågor i samband med val och menar att det är positivt att vallagen ska tydliggöra att tillgänglighet vid val inte endast omfattar lokalernas beskaffenhet. Alla kommuner ska göra sitt yttersta för att respektive vallokal ska vara så tillgänglig som möjligt. Men erfarenheten säger att trots alla ansträngningar är det svårt och ibland omöjligt att göra sådana anpassningar som skulle tillgodose varje väljares behov. En framtagna checklista kan komma uppfattas som ett hinder när det handlar om att finna tillgängliga vallokaler.

I utredningen förs ett resonemang om svårigheten att finna lämpliga lokaler. Utredningen uttrycker själva att det är omöjligt att få till detta *”Med anledning av den variation som finns av olika typer av anpassningar kan det emellertid vara svårt, och ibland till och med omöjligt, att utifrån lokalens övriga förutsättningar tillhandahålla alla typer av anpassningar i varje lokal.”*

Göteborgs Stad bedömer att man inte bör föreslå en lagbestämmelse om tillgänglighet i formen av ett absolut krav när vi redan på förhand känner till att det inte kommer vara möjligt i alla delar att få till detta. Ett absolut krav kommer dessutom minska antalet lämpliga och möjliga lokaler.

Göteborgs Stad vill tipsa om den tillgänglighetsdatabas (www.t-d.se) som Västra Götalandsregionen utarbetat. En digital modell som skulle kunna tjäna som exempel på hur det är möjligt att redovisa tillgänglighetsfakta, men som samtidigt visar den stora myriad av uppgifter som behöver finnas redovisade. Ett arbete med att upprätta liknande information om vallokalers beskaffenhet bedöms innebära ett mycket omfattande arbete för landets valnämnder.

Regler ska gälla för vallokaler röstningen och informationen om val (7.7.2)

”Valmyndigheten ska ta fram och samla ihop reglerna och rekommendationerna på ett ställe.”

Göteborgs Stad tillstyrker förslaget

Valmyndigheten ska samla information om när kommuner erbjuder ambulerande röstmottagning samt röstningslokalers tillgänglighetsstatus (7.7.3)

”Valmyndigheten ska samla in röstmottagningsställets tillgänglighetsstatus liksom när och var röstmottagning ska hållas inom kommunen. Informationen ska tillhandahållas på myndighetens webbplats.”

Det ska finnas en upplysning på röstkortsförsändelsen som Valmyndigheten skickar till väljarna att de kan vända sig till kommunen för information om lokalernas tillgänglighet samt när och hur väljarna kan begära ambulerande röstmottagare.

Varje kommun ska senast 32 dagar före valdagen meddela den centrala valmyndigheten var och när röstmottagningen kan ske inom kommunen samt uppgift om lokalernas tillgänglighet.”

Göteborgs stad avstyrker förslaget och menar att förslaget innebär en alltför långtgående detaljreglering. Göteborgs Stad föredrar att Valmyndigheten i stället tar fram en vägledning som kan användas i kommunernas arbete med tillgängliga lokaler.

Information i val och röstningslokaler (7.7.4)

”Informationen i val- och röstningslokaler ska anpassas till personer med olika typer av funktionsnedsättningar”

Göteborgs Stad tillstyrker förslaget.

Utredningen framför att anpassad information till väljarna avsedda att användas i val- och röstningslokaler saknas idag. Göteborgs Stad bedömer att det är viktigt att informationen som tillhandahålls väljarna anpassas till personer med olika typer av funktionsnedsättningar.

Väljargrupper med svårigheter att utnyttja sin rösträtt (7.7.5)

”Vidga målgruppen som får använda ambulerande röstmottagare till att omfatta personer som är placerade i polisarrest, på särskilt ungdomshem eller LVM-hem eller annan inrättning som begränsar väljarnas möjligheter att rösta i röstningslokal.

Möjligheten att rösta med lantbrevbärare som bud ersätts med möjligheten att använda ambulerande röstmottagare.”

Förslaget innebär att målgrupper som ges rätt att använda ambulerande röstmottagare breddas till att omfatta personer som är placerade i polisarrest, på särskilt ungdomshem eller LVM-hem eller annan inrättning som begränsar väljarnas möjligheter att rösta i röstningslokal. Göteborgs Stad tillstyrker förslaget. Det bedöms som positivt att fler grupper får tillgång till ambulerande röstmottagning.

Den andra delen av förslaget (möjlighet att rösta med lantbrevbärare ersätts med möjligheten att använda ambulerande röstmottagare) avstyrks.

Utredningen för en diskussion om att kostnaden är för hög sett till de fåtal individer som utnyttjar möjligheten. *”Förslaget innebär att ansvaret för att berörda personer ska kunna avge sin röst läggs över på den kommunala valnämnden, som i förekommande fall behöver ha kapacitet att täcka det behov som finns. Med ledning av antalet mottagna budröster [...] gör dock utredningen bedömningen att en sådan förändring inte borde innebära någon nämnvärd ökning av valnämndernas arbetsbörda.”*

Göteborgs Stad bedömer att om lokala valmyndigheter tar över uppgiften skulle detta leda till att antalet röstande med ambulerande bud skulle öka betydligt. Göteborgs Stad delar inte utredningens bedömning att förändringen inte innebär en ökning av valnämndernas arbetsbörda.

Det bedöms också finnas en risk att förslaget leder till att ett ökade antal transporter kommer behöva genomföras till synes helt i onödan eftersom dessa redan idag utförs av PostNord/lantbrevbärare, men som landets valnämnder skulle behöva lösa i särskild ordning. Detta skulle leda till ökade utsläpp i en tid när stora ”uppoffringar” genomförs för miljöns skull.

Som tillägg till ovanstående resonemang noterar Göteborg Stad att utredningen föreslår att det tydligare ska anges var och när ambulerande bud erbjuds. Ambulerande bud ger möjligheter för personer med olika svårigheter att ta sig till en val eller röstningslokal. I lagstiftningen uttrycks detta som ”väljare som på grund av sjukdom, funktionsnedsättning eller ålder” inte själva kan ta sig till en vallokal eller röstmottagningsställe. Någon utveckling av kriterierna står inte att finna i lagens förarbeten. Göteborg Stad menar att kriterierna är alltför otydliga och allmänt hållna. En tydligare precisering är därför önskvärd. Sveriges kommuner har i uppgift att fatta beslut om huruvida en väljare skall få en viktig service tillgodosedd. Här finns en stor risk att den servicen kan komma att se olika ut i kommunerna. Som lagtexten är utformad bedöms den leda till ökade kostnader för kommunerna.

Väljare med synnedsättning (8.9.2)

”Kommunerna ska kunna erbjuda förstoringshjälpmedel och belysningsförstärkning på alla röstmottagningsställen, om möjligt bakom alla avskärmade valseدلar och valskärmar.

En rekommendation om förstoringshjälpmedel och belysningsförstärkning ska ingå i den föreslagna vägledningen som Valmyndigheten ska ansvara för”

Göteborgs Stad avstyrker förslaget om att erbjuda förstoringshjälpmedel och belysningsförstärkning på röstmottagningsställen. Rent praktiskt skulle förslaget innebära att Göteborgs Stad behöver köpa in tusentals lampor och en stor mängd material som skulle fungera utmärkt i samband med ett enskilt val men som sedan behöver kontrolleras och hanteras valet efter (samtliga lampor bör kontrolleras, de som är dåliga ska bytas, batterier köpas in, defekt utrustning bytas ut osv). Ett arbetsmoment som i sig självt skulle ta ungefär en veckas arbetstid i en stad med Göteborgs storlek. Utredningen har endast räknat på vad kostnaden blir när det handlar om själva införskaffandet av materialet.

Förslaget är exempel på alltför omfattande detaljstyrning. Göteborgs Stad menar att varje valnämnd själva har bäst förutsättningar att anpassa sin verksamhet för den verklighet som råder.

Göteborgs Stad tillstyrker den andra punkten; att Valmyndigheten ges ett särskilt uppdrag att ta fram en vägledning vad gäller vanliga hjälpmedel som synnedsatta väljare har behov av. Göteborgs Stad erbjuder redan idag hjälpmedel till synnedsatta i sina valdistrikt.

En angränsande frågeställning, som legat utanför utredningens omfattning, är att fundera över valseدلarnas utformning. Göteborgs Stad vill i sammanhanget peka på att själva valsedelssystemet behöver ses över. Då skulle man kunna arbeta mot att valseدلar kunde användas på ett enklare sätt för väljare med synnedsättning.

En del av förslagen som utredningen har lagt fram bedöms bottna i det svenska systemet med valseدلar. Andra fördelar genom en förändrad valsedel är att det stora antal valseدلar som trycks upp och distribueras för att sedan kasseras oanvända när valet har genomförts skulle minska. Något som utredningen för en diskussion om i förslaget som handlar om ”Digitala röstkort (9.8.2)”. Se nedan.

Utlandssvenskar (9.8.1)

”Utlandssvenskar som fallit ur röstlängden ska kunna förtidsrösta i Sverige. Den avgivna förtidsrösten ska utgöra en anmälan om att återupptas i röstlängden. Valnämnderna ska lägga till dessa väljare i röstlängden.

Vid röstmottagningen ska ett adresskort användas i stället för ett röstkort för dessa väljare.”

Göteborgs Stad avstyrker förslaget. Förslaget att underlätta för utlandssvenskar att nyttja sin rösträtt bedöms i grunden vara positivt. Någon kontrollfunktion behöver dock finnas så att den enskilde röstmottagaren kan se huruvida personerna har rösträtt. Det ska vara lätt att göra rätt. Den centrala valmyndigheten bör därför behålla ansvaret över att besluta om tillägg i röstlängden. Att lämna ordningen med att väljarens röstkort används som ett krav under förtidsröstningen kommer med stor sannolikhet leda till att landets kommuner tar emot röster som senare kommer visa sig vara ogiltiga. Detta bedöms inte bidra till att stärka förtroendet för valsystemet.

Digitala röstkort (9.8.2)

"Det ska var möjligt att skicka röstkort digitalt till de väljare som har en elektronisk brevlåda för svenska myndighetsförsändelser.

Vid förtidsröstning ska adresskort kunna användas i stället för röstkort om dubblettröstkort inte kan skrivas ut i röstningslokalen.

Tidpunkten i vallagen när digitala utlandsröstkort ska skickas ut ska vara 45 dagar före valdagen."

Göteborgs Stad avstyrker förslaget om digitala röstkort. Att införa ett digitalt röstkort kommer inte underlätta arbetet för valadministrationen.

Av utredningen framgår att röstkort ska kunna skickas digitalt då Valmyndigheten rapporterat att det är ett svårt och tidskritiskt att producera röstkort och att upphandla tryckerier samt att distributionen av röstkort kan komma att bli allt svårare för Postnord. Röstningsförfarandet har dock inte ändrats. För att förtidsrösta krävs att väljaren har ett röstkort i fysiskt format. Röstkortet krävs för att en förtidsröst ska komma till rätt lokal på valdagen.

Att införa ett digitalt röstkort och skicka ut detsamma till väljare när huvuddelen av röstningsförfarandet inte kan hantera ett röstkort i digital form är inte lämpligt. Göteborgs Stad bedömer att det finns svårigheter med förslaget. Exempelvis bedöms en del väljare inte förstå att det digitala röstkortet inte kan hanteras digitalt. Det finns inget sätt att läsa av röstkortet digitalt. Andra risker med förslaget är felskrivningar och därigenom inlämnade ogiltiga röster kommer öka när röstmottagare ska skriva av adressuppgifter från det digitala röstkortet p.g.a. svårigheter att tolka röstmottagares handstilar. Det handlar om att vara mån om väljarnas förtroende för valet och detta förslag behöver revideras i grunden.

Göteborgs Stad bedömer att förslaget i praktiken innebär att själva ansvaret att ta fram röstkortet i fysiskt format lämnas över på lokala valnämnder som ges ytterligare arbetsmoment i röstningslokalen i en tid som är arbetsintensiv. Varje tillkommande arbetsmoment kräver mer resurser, vilket gör att det blir en högre kostnad för varje kommun.

Ett av skälen som utredningen lägger fram handlar om miljöhänsyn *"Åtgärden med digitala röstkort skulle, enligt myndigheten, öka väljarnas tillgång till sitt röstkort [...], vilket bidrar till en minskad klimatpåverkan"*. Göteborgs Stad konstaterar att det då är mer lämpligt att se över det svenska valedelsystemet. Se ovan resonemang på *"Väljare med synnedsättning (8.9.2)"*.

Göteborgs Stad bedömer att risken är stor att de som använder digitala brevlådor missar att de fått ett digitalt röstkort i brevlådan eftersom man kanske inte har för vana att vittja sin digitala brevlåda regelbundet. Ett annat hinder är att väljaren kan vara osäker på vilken myndighet som skickar ut brev på vilket sätt.

Val vid frestida nödsituationer eller kriser (10.6.2)

”Vi föreslår att det tillsätts en utredning med uppdrag att närmare överväga förutsättningarna för att införa särskilda regler i regeringsformen för de högsta statsorganens verksamhet vid allvarliga frestida nödsituationer eller kriser i samband med val”

Göteborgs Stad tillstyrker utredningens förslag.

Frågan om huruvida det bör vara möjligt att skjuta upp ett val i förväg eller förlänga mandatperioden före eller under ett val har kommit att aktualiserats av covid-19 pandemin. Förslaget innebär att alla kommuner behöver vara beredda att upprätthålla en beredskap i händelse av att det utlyses nya val. Att kunna hantera genomförande av val i Sverige under allvarliga frestida kriser är en fråga som är av mycket stor vikt.

Rekrytering och utbildning av röstmottagare (11.1)

Utredningen lämnar inga förslag vad gäller rekrytering och utbildning men konstaterar att frågan är central. En förutsättning för ett korrekt genomförande av valen och därmed väljarnas förtroende är att röstmottagarna är väl insatta i de bestämmelser som gäller för val.

Många människor anmäler sig för tjänstgöring som röstmottagare i staden och intresset är högt. Det bedöms vara en större utmaning att designa en utbildning som klarar av att ta hänsyn till nya behov/önskemål. Göteborgs Stad noterar att Valmyndighetens och andra intressenters krav och förväntningar om vad utbildningarna ska innehålla växer över tiden. I en tid när fler och fler uppgifter läggs på landets röstmottagare blir det allt svårare att utbilda på ett ändamålsenligt sätt. Utbildningen av röstmottagare behöver ofta företas under ett kvällspass och det finns en gräns för hur mycket information som är möjlig att trycka in under exempelvis två timmar. Göteborgs Stad menar att det är viktigt att fokusera på röstmottagarnas egentliga uppgift; att hålla ordning i vallokal och se till att valhandlingen går rätt till. Det är en kamp mellan tid och innehåll. Utbildningen av landets röstmottagare behöver koncentreras till att innefatta det som verkligen har betydelse i en vallokal.

Förvaltningens bedömning

Förvaltningen bedömer, precis på samma sätt som utredningen, att det svenska valsystemet har ett högt skyddsvärde. Landets valnämnder behöver göra allt för att skydda valdatasystemet respektive förebygga försök som görs i syfte att hindra medborgare från att utnyttja sina demokratiska rättigheter. Förvaltningen delar bilden av att avsaknaden av ett övergripande och sammanhållande ansvar för säkerhetsfrågorna kan ses som en risk som behöver hanteras.

Göteborgs Stad bedömer att en del av de framtagna förslagen bottnar i det svenska systemet med valsedlar. Utredningen beskriver att exempelvis förslaget om digitala röstkort skulle kunna bidra till en minskad klimatpåverkan. I detta sammanhang är det på plats att lyfta frågan om att det är dags att genomföra en djupare analys av det svenska valsedelssystemet.

En del av förslagen bedöms få stora konsekvenser på valkansliets verksamhet. Exempel på detta är förslagen om incidentrapportering och utökandet av väljargrupper som kan begära ambulerande röstmottagare. Här behöver det klargöras vilken typ av incidenter som ska behandlas och vilka som kan ses som en liten förseelse. Kriterierna för vilka väljare som ska bedömas ha rätt till ambulerande röstmottagare bör ytterligare preciseras.

Förvaltningen noterar att utredningen föreslår flera permanenta ökning av den centrala valmyndighetens ramanslag. Det handlar exempelvis om incidentrapportering, att stärka arbetet mellan valåren för att strategiskt, förbereda, omvärldsbevaka och utbilda. De kommunala valnämnderna behöver också arbeta proaktivt mellan valåren vilket innebär utökade uppgifter, ökade krav på säkerhetsarbete och fler utbildningsinsatser vilket i sin tur ger ökade kostnader. Vad gäller samordningsansvar för säkerhetsfrågor menar utredningen att kostnaderna motsvarar en halvtidstjänst under en månad före valet. Förvaltningen bedömer att detta inte är tillräckligt. Landets valnämnder har ett uppdrag att ständigt stå redo i en turbulent tid. Många av de föreslagna permanenta ekonomiska förstärkningar som föreslås behöver göras även på den kommunal nivå.

I grunden är det bra med höga ambitioner vad gäller tillgänglighet till och utformningen av vallokaler och förtidsröstningslokaler. Göteborgs Stad har redan stora utmaningar att hitta lämpliga lokaler till såväl valdag som förtidsröstning. Några av förslagen som rör tillgänglighetsfaktorer bedöms ytterligare försvåra detta arbete.

Göteborgs Stad ser att det finns en risk att nya krav införs utan att ha koll på vad som redan gjorts. I det perspektivet är det på plats att förordna att Valmyndigheten samverkar med Myndigheten för delaktighet i fråga om tillgänglighet. Göteborgs Stad använder en tillgänglighetsdatabas som arbetats fram av Västra Götalandsregionen, www.t-d.se och som innehåller information om platsers fysiska tillgänglighet. Detta exempel skulle kunna tjäna som förebild för en modell för att beskriva lokalers och byggnaders tillgänglighet inför en väljares besök. En sådan satsning skulle dock kräva en stor arbetsinsats av landets samtliga valnämnder.

Förvaltningen bedömer att förslagen till del saknar en konsekvensanalys. Vad händer rent praktiskt i vallokaler när en röstmottagare ska ta emot ett digitalt röstkort? Hur går processen till? Många av dessa situationer avgörs till syvende och sist av att röstmottagarna vet vad som ska göras och då behöver det ha genomförts en noggrann bedömning av vilken betydelse det får att läsa av exempelvis ett handskrivet röstkort. Ett av de viktigaste uppdragen som landets valfunktionärer har är att värna om allmänhetens förtroende för valen.

Förvaltningen kan till sist konstatera att en hel del av de förslag som läggs fram kommer att vara kostnadsdrivande i sig självt och att det på flera ställen inte gjorts tillräcklig grundlig genomgång av de ökande kostnader som förslagen föranleder den lokala nivån. Utredningen genomsyras av förslag som bedöms kräva betydande ökade resurser i fråga om personal och material som måste finnas tillgänglig och därmed ökade kostnader för kommunerna. Vad gäller kommunernas totala kostnader för val saknas tillämplig statistik. Senast en genomgång gjordes var i samband med Vallagsutredningens delbetänkande från 1992. Det är hög tid att göra en ny inventering av kommunernas kostnader för valarbete.

Stefan Lydén

Frida Nowotny

Valsamordnare

Valchef